

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏ

ԵՊՀ ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏԻ  
ՊՐՈՖԵՍՈՐԱԴԱՍԱԽՈՍԱԿԱՆ ԿԱԶՄԻ  
ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԻ ԵՅՈՒԹԵՐԻ  
ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

1(1) 2018

Երևան - 2018

Հրատարակության և երաշխավորել  
ԵՊՀ գիտական խորհուրդը

Գլխավոր խմբագիր՝  
իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր,  
ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Գ. Ս. Ղազինյան

Գլխավոր խմբագրի տեղակալներ՝  
իրավ. գիտ. դոկտոր,  
պրոֆեսոր Ա. Ս. Հայկյանց  
իրավ. գիտ. թեկնածու,  
դոցենտ Կ. Ա. Գևորգյան

Խմբագրակազմ՝  
իրավ. գիտ. դոկտոր,  
պրոֆեսոր Ա. Հ. Գաբուրյան  
իրավ. գիտ. դոկտոր,  
պրոֆեսոր Ս. Ա. Դիրբանդյան  
իրավ. գիտ. դոկտոր,  
պրոֆեսոր Ա. Գ. Վաղարշյան  
իրավ. գիտ. դոկտոր,  
պրոֆեսոր Գ. Բ. Դանիելյան  
իրավ. գիտ. դոկտոր,  
պրոֆեսոր Վ. Վ. Ստեփանյան  
իրավ. գիտ. դոկտոր,  
պրոֆեսոր Վ. Դ. Ավետիսյան  
իրավ. գիտ. թեկնածու,  
դոցենտ Ս. Գ. Մեղրյան

Հիմնադիր և հրատարակիչ՝  
Երևանի պետական  
համալսարան

Խմբագրության հասցեն՝  
ՀՀ, 0025, Երևան,  
Ալեք Մանուկյան 1,  
ԵՊՀ իրավագիտության  
ֆակուլտետ:  
Հեռ.՝ 060-71-02-43

Էլ. կայք՝ [publications.y-su.am](http://publications.y-su.am)  
[publishing.y-su.am](http://publishing.y-su.am)

Խմբագրությունը կարող է  
հրապարակել նյութեր՝  
համամիտ չլինելով  
հեղինակների  
տեսակետներին:

e-mail: [law@ysu.am](mailto:law@ysu.am)  
Տպագրական 32.625 մամուլ:

Տպաքանակը՝ 100  
Հանձնված է շարվածքի՝  
15.01.2018  
Հանձնված է տպագրության՝  
20.04.2018

## ԲՈՎԱՆՂԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Արթուր Վաղարշյան

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՊԵՏԱԻՐԱՎԱԿԱՆ  
ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ԳՈՐԾԱՌՈՒԹՎՈՐՄԱՆ ՓՈՐՁԸ ԵՎ ԱՐԴԻ  
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՍԱՐԵԼԱԳՈՐԾՄԱՆ ՀԱՅԵՑԱԿԱՐԳԱՅԻՆ  
ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ .....7

Վիկտորյա Օհանյան

ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ԿԵՆՍԱԳՈՐԾՄԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԻ ԼՈՒԾՄԱՆ  
ՄԻՋՃՅՈՒՂԱՅԻՆ ԵՎ ԻՆՏԵԳՐԱԼ ՄՈՏԵՑՈՒՄՆԵՐԸ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ  
ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ .....21

Տարոն Միմոնյան

ԻՐԱՎԱԲԱՆԻ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՄԱՐՏԱՀՐԱՎԵՐՆԵՐԸ XXI  
ԴԱՐՈՒՄ. ԱՐՀԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ .....34

Варе Геворкян

К ВОПРОСУ О МЕХАНИЗМЕ ВЛАСТИ КАК О СТРУКТУРНОМ  
ЭЛЕМЕНТЕ ПОЛИТИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ ОБЩЕСТВА .....46

Գևորգ Դանիելյան

ՎԱՐՉԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԱԶԳԱՅԻՆ  
ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏՈՒՄ .....58

Վարդան Այվազյան

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԻՍԵՄԱՏԵԽՆԻԿԱՆ.....78

Անահիտ Մանասյան

ԿԱՅՈՒՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԱՐԴԻ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱ-  
ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՄՏԱԾՈՂՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՏԵՔՍՈՒՄ .....95

Ռուստամ Մախմուդյան

ԵԶՐԻՆԵՐԻ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅՈՑ ԵՂԵՌՆԻ  
ՄԻՋԱԶԳԱՅՆՈՐԵՆ ԶՃԱՆԱԶՄԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔ .....111

Հասմիկ Ենգոյան

2016 թ. Դեկտեմբերի 16-ի «ԳՆՈՒՄՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ» ՀՀ ՕՐԵՆՔՈՎ  
ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՀՀ ԳՆՈՒՄՆԵՐԻ ԲՈՂՈՔԱՐԿՄԱՆ ԽՈՐՀՐԴԻ  
ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎԻՃԱԿԻ ՈՐՈՇ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐ.....130

Рита Арустамян	
ФУНКЦИЯ ОХРАНЫ ПРАВ И СВОБОД ГРАЖДАН И ИХ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ПЕРЕД ОБЩЕСТВОМ .....	138
Դավիթ Հակոբյան	
ԱՐՑԱԽԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐՆ ՈՒ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ, ԴՐԱՆՑ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԱՄՐԱԳՐՈՒՄԸ.....	154
Լիպարիտ Մելիքջանյան	
ՀՀ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔՈՎ ՆԱԽԱՏԵՍՎԱԾ ՍԵՐՎԻՏՈՒՏԻ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ.....	166
Արսեն Թավադյան	
ԱՆՎԱՎԵՐ ԳՈՐԾԱՐՔՆԵՐԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՒՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ .....	176
Ռաֆիկ Գրիգորյան	
ՍՊԱՌՈՂԱԿԱՆ ՎԱՐԿԻ ՎԱՂԱԺԱՄԿԵՏ ՍԱՐՄԱՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ .....	189
Արա Գաբուզյան	
ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ ՆԱԽԱԳԾՈՎ ԻՐԱՎԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՆՁԱՆՑ ՔՐԵԱԿԱՆ ՊԱՏԱՄԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ ՆԱԽԱՏԵՍԵԼՈՒ ՈՐՈՇ ՀԱՐՑԵՐԻ ՇՈՒՐՋ.....	203
Աննա Մարգարյան	
ԱՆՉԱՓԱՀԱՍՆԵՐԻ ՇԵՂՎՈՂ ՎԱՐՔԱԳԾԻ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ ՀՀ-ՈՒՄ .....	213
Тигран Симонян	
СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ, ГОСУДАРСТВЕННО- ПРАВОВЫЕ, ИДЕОЛОГИЧЕСКИЕ И ВОСПИТАТЕЛЬНЫЕ МЕРЫ ПРЕДУПРЕЖДЕНИЯ ПРЕСТУПНОСТИ МОЛОДЕЖИ.....	234
Սամվել Դիբրանյան	
ՔՐԵԱԴԱՏԱՎԱՐԱԿԱՆ ՕՐԵՆՔԻ ԷԱԿԱՆ ԽԱԽՏՈՒՄԸ ՈՐՊԵՍ ԴԱՏԱԿԱՆ ԱԿՏԻ ԲԵԿԱՆՍԱՆ ՀԻՄՔ .....	262

Վահե Ենգիբարյան

ԴԱՏԱԿԱՆ ՓՈՐՁԱՔՆՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԻՆՍՏԻՏՈՒՑԻՈՆԱԼ  
ԿԱՏԱՐԵԼԱԳՈՐԾՄԱՆ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐԸ ՀՀ  
ՔՐԵԱԴԱՏԱՎԱՐԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԴՐՈՒԹՅԱՆ  
ՀԱՄԱՏԵՔՍՈՒՄ.....276

Տաթևիկ Սուջյան

ԱՆՁԻ ԿՈՂՄԻՑ ԿԱՏԱՐՎԱԾ ԳԱՂՏՆԻ ՁԱՅՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ  
ՈՐՊԵՍ ԱՊԱՑՈՒՅՑ ՕԳՏԱԳՈՐԾԵԼՈՒ ԹՈՒՅԼԱՏՐԵԼԻՈՒԹՅԱՆ  
ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ .....296

Արմեն Հովհաննիսյան

ՆՈՐ ԵՐԵՎԱՆ ԵԿԱԾ ԵՎ ՆՈՐ ՀԱՆԳԱՄԱՆՔՆԵՐՈՎ ԲՈՂՈՔ  
ՆԵՐԿԱՅԱՅՆԵԼՈՒ ԺԱՄԿԵՏՆԵՐԻ ՀԵՏ ԿԱՊՎԱԾ  
ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐԸ.....314

Սերգեյ Մարաբյան

ԱՆՉԱՓՈՒՄԻՆԻ ՆԿԱՏՄԱՄԲ ԴԱՏՏԻԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԿԱՄ ՊԱՏԺԻՑ  
ԲՆՈՒՅԹԻ ՀԱՐԿԱԴՐԱՆՔԻ ՄԻՋՈՑ ԿԻՐԱՌԵԼՈՎ ՔՐԵԱԿԱՆ  
ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄԸ ԴԱԴԱՐԵՑՆԵԼՈՒ

ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՆ ԸՍՏ ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ  
ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՆՈՐ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ ՆԱԽԱԳԾԻ.....326

Հրայր Ղուկասյան, Անահիտ Հարությունյան

ԱՐԴՅՈՒՆԱՎԵՏ ՔՐԵԱԿԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԸՆԹԱՑՔՈՒՄ  
ԿԻՐԱՌՎՈՂ ՏԱԿՏԻԿԱԿԱՆ ՀՆԱՐՔՆԵՐԻ ԹՈՒՅԼԱՏՐԵԼԻ  
ՍԱՀՄԱՆՆԵՐԸ.....352

Գուրգեն Ներսիսյան

ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՎԱՐՈՒՅԹՈՒՄ ՄԵՂԱԴՐՅԱԼԻ  
ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ԱՊԱՀՈՎՄԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ.....375

Սերգեյ Մեղրյան

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ  
ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՆՈՐ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ ՆԱԽԱԳԻԾԸ,  
ԸՆԴՈՒՆՄԱՆ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ԱՌԱՋԱՐԿՎՈՂ  
ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԸ.....395

Վահե Հովհաննիսյան	
ՈՂՋԱՄԻՏ ԺԱՄԿԵՏՈՒՄ ԳՈՐԾԻ ՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ .....	430
Վարդուշ Եսայան	
ՀԱՅՑԱՊԱՀԱՆՋԻ ՓՈՓՈԽՄԱՆ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐԸ	
ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ .....	445
Վահագն Դալլաքյան	
ՀԱՅՑԻ ԱՊԱՀՈՎՄԱՆ ԿԱՏԱՐՄԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ.....	458
Օլիմպիա Գեղամյան	
ՋՐՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ՀԵՏ ԿԱՊՎԱԾ ՎԵՃԵՐԻ ԼՈՒԾՄԱՆ ԱՐՏԱԴԱՏԱԿԱՆ ԿԱՐԳԻ ՈՐՈՇ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ .....	472
Տիգրան Խաչիկյան	
ԵՍՏՄ ՄԱՔՄԱՅԻՆ ՕՐԵՆՄԴՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ «ՄԱՔՄԱՅԻՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՄԱՆ ՄԱՍԻՆ» ՀՀ ՕՐԵՆՔԻ ՄԻՋԵՎ ՓՈԽՀԱՐԱԲԵՐԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ .....	484
Հեղինե Գրիգորյան	
ՋՐԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՈԼՈՐՏՈՒՄ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՈՐՈՇ ՀԱՐՑԵՐԻ ՇՈՒՐՋ .....	496
Անի Սիմոնյան	
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ՈԼՈՐՏՈՒՄ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՊԱՏԱՄԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ .....	513

# ՄԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՍԻՍՏԵՄԱՏԵԽՆԻԿԱՆ

## Վարդան Այվազյան

### *ԵՊՀ սահմանադրական իրավունքի ամբիոնի դոցենտ, իրավաբանական գիտությունների թեկնածու*

Եթե մեր առջև խնդիր դնենք մշտադիտարկել աշխարհակարգը, ապա ինչպես համաշխարհային մասշտաբի, այնպես էլ ներպետական մակարդակի իրադարձությունների հոսքը առավելապես հիշեցնում է պատերազմական նորությունների խրոնիկա, որոնցում ոչ թե լուսաբանվում են ազգային և գլոբալ ոլորտների բարեկեցության ձեռքբերումներն ու զարգացումը, այլ հիմնականում հակամարտությունները:

Այս առումով ծագող հակամարտությունները չեն կանխարգելվում կամ էլ լուծվում սահմանված իրավակարգավորման հարթությունում: Դրա փոխարեն դիտարկվում է արդեն գոյություն ունեցող հակամարտությունների իրավիճակային բորբոքման ծայրահեղ վտանգավոր միտում, որն իրականացվում է պատերազմական ժամանակի իրավունքին բնորոշ ուժային որոշումների ռեժիմի կիրառմամբ: Որպես ասվածի վառ օրինակ բերենք Կորեական թերակղզու ընթացիկ ճգնաժամը, Մերձավորարևելյան տարածաշրջանը, գլոբալ մասշտաբի անկառավարելի միգրացիան, ինտեգրացիոն գործընթացների խափանումը և համաշխարհային հանրության և աշխարհակարգի ներդաշնակ ու հետևողական զարգացման համակարգային նախաձեռնությունների վերացումը, Եվրամիության մարտահրավերների փոփոխությունները (Կատալոնիա, Հունգարիա, Լեհաստան), միջազգային ահաբեկչությունը, որն ուղեկցվում է լոկալ կազմակերպությունների տարածաշրջանային և պսևվոդպետությունների (ԻԼԻՊ) վերածման ռեցիդիվներով, ազգամիջյան անկառավարելի բախումների աճը, տնտեսական ոլորտում սանկցիոն քաղաքականությունը, որն ըստ էության հուղարկավորում է իրավական գլոբալիզմի հայեցակարգը և պարալիզացնում արդեն գոյություն ունեցող այնպիսի ինստիտուտներ, ինչպիսիք են Արժույթի համաշխարհային կազմակերպությունը, քաղաքական կոալիցիաների շրջանակներում ինքնաթողության իրավունքը, որը գալիս է փոխա-

րինելու միջազգային իրավունքին, միջազգային և լոկալ հակամարտությունները, մարդասիրական աղետների կատակլիզմների լուծման ոլորտում ՄԱԿ-ի դերակատարության ու հեղինակության անկումը և այլն: Այս ամենը ժամանակակից աշխարհի կոնֆլիկտոլոգիական վիճակի քարտեզի ոչ ամբողջական ցանկն է:

Այս ամենը դիտարկելով իրավագիտության (պետության և իրավունքի տեսության) պրիզմայով՝ կարելի է փաստել, որ աշխարհը գտնվում է համակարգային ճգնաժամի մեջ, իսկ համաշխարհային գործընթացների կարգավորումը՝ համակարգային հակամարտության մեջ:

Սահմանադրաիրավական կարգավորման համակարգային հակամարտությունների ծագումնաբանության համալիր հետազոտության շրջանակներում մեր կողմից հրատարակվել են մի շարք գիտական հոդվածներ, որոնք նպատակաուղղված են եղել նոր ձևավորվող «Իրավական հակամարտաբանություն» գիտական դիսցիպլինի շրջանակներում մեթոդաբանական գործիքակազմը համակարգելուն: Այս հոդվածը համարվում է այդ գիտական հոդվածների թեմատիկ վերլուծական բլոկների տրամաբանական լրացում<sup>1</sup>:

Իրավական հակամարտաբանության պրակտիկ նպատակակետերից մեկը համարվում է անհրաժեշտ գիտական տարողության և իրավական մշտադիտարկման վերլուծական համարժեքության ձևաչափում աշխարհակարգի ընթացիկ վիճակի նկարագրությունը:

Քանի որ աշխարհակարգը, որպես իրավական օբյեկտ կամ իրավունքի օբյեկտ, իր հիմքում կանխորոշվում է միջպետական հարաբերությունների շրջանակներում համակարգային փոխգործակցությամբ, ապա գլոբալացման հեղափոխության պայմաններում, որպես կայացած փաստ, առաջնահերթ պահանջ է դառնում այնպիսի

---

<sup>1</sup> «Принципы конституционализма в экономической системе» ПРАВОВОЕ ГОСУДАРСТВО: Теория и практика Выпуск N 1 (47), 2017, с. 167-177, «Конфликтогенная Природа Принципа Верховенства Права и Генезис Системных Конфликтов Конституционно – Правового Регулирования», Бизнес в законе. Экономико-юридический журнал, Москва, Выпуск №2, 2016, с. 120-127, «Конфликтологическая Природа Несовершенства в Системе Международного Права» Пробелы в российском законодательстве, Москва, Выпуск №3, 2016, с. 242-248.



եզրութային ագրեգատների գործածումը, ինչպիսիք են՝ «Մարդկությունը» և «Համաշխարհային հանրությունը»:

Ժամանակակից Եվրոպայի ամենաինքնատիպ քաղաքական փիլիսոփաներից մեկի՝ Էնտոնի դե Յասայիի «Պետություն» աշխատությունը սկսվում է հետևյալ արտահայտությամբ. «Ի՞նչ կանեիք, եթե լինեիք պետություն»<sup>1</sup>: Եթե այս հարցադրումը փոխենք «Ի՞նչ կանեիք, եթե լինեիք մարդկությունը» հարցադրմամբ, ապա պատասխանը կլինեին հետևյալ պոստուլատները, որոնք էլ կազմում են սահմանադրականության սիստեմատեխնիկան.

- Մարդկությունը պետք է պատասխանատու կերպով և միանշանակորեն գիտակցի, որ իր գոյատևումն ու կենսագործունեությունը չեն կարող ունենալ ոչ համակարգային բնույթ և գտնվել անկառավարելի ինքնաձևավորման ռեժիմում, և գլոբալ քաղաքակրթական էկզիստենցիալ համակարգի շրջանակներում պետք է կյանքի կոչի համաշխարհային հանրության հավաքական գոյը՝ իրավական կարգավորման համարժեք գործուն կառուցակարգերով:

Վերը նշված պոստուլատի ընդունման պարագայում մարդկությունը հանդես է գալիս որպես իմանենտ իրավագիտակցությամբ օժտված բանականության կրող, որի հիման վրա գործի են դրվում իրավագենեզը և իրավաձևավորման գործընթացը, որում ձևավորվում է համաշխարհային հանրության՝ որպես էկզիստենցիալ համակարգի շրջանակներում իրավական ամրագրման օբյեկտի իրավասուբյեկտությունը: Այս դեպքում իրավական մետրիկան կառուցակարգվում է բանականության առկայության պարտադիրության սկզբունքի հիման վրա, համակարգի՝ որպես ցանկացած գոյի սուբստանցիալ հիմքի օբյեկտիվ սկզբի և համակարգայնության որպես հասարակության գոյության ձևի պարտադիր հատկության, որը հանդես է գալիս որպես լեգիտիմության առաջնային դրսևորում, հիմնակառուցման (constitution) շրջանակներում: Լեգիտիմությունը, որպես իրավական չափանիշ, գործի է դնում ինչպես մարդկության, այնպես էլ համաշխարհային հանրության՝ որպես իրավական օբյեկտների իրավաբանական կարգավիճակը ամրագրող սահմանադրականության ակտը:

---

<sup>1</sup> St' u Энтони де Ясаи, Государство, Москва: Челябинск: ИРИСЭН, Социум, 2016, էջ 13:

Անհրաժեշտ է նշել, որ լեզվատիմության իրավական բովանդակությունը կայանում է մնացած բոլոր իրավական օբյեկտների նկատմամբ նրա հատուկ «Վերաստիճանակարգությամբ», քանզի այն հանդես է գալիս որպես «համակարգային ցենզոր», որը սահմանում է իրավունքի «իրավաբանական կարգավիճակը» իր ցանկացած դրսևորմամբ ինչպես ինքն իր մեջ (այսինքն՝ այն կատեգորիայի մակարդակում, որում պահանջվում են չափանիշներ, որոնք սահմանում են, թե որ դեպքում Իրավունքն ունի իրավունք՝ լինել Իրավունք, և որ դեպքում՝ ոչ, այսինքն՝ ձևաչափ, որում ինչպիսին պետք է լինի իրավունքը, որպեսզի իրավունք ունենա լինել Իրավունք), այնպես էլ իրավակարգավորման բոլոր օբյեկտների (նաև համալիր հասարակական գործընթացի և համաշխարհային հանրության) լեզալության (որպես լեզվատիմության դրսևորման օպերացիոն մակարդակի) համապատասխանության հատկությունը:

Միաժամանակ անհրաժեշտ է ընդգծել «Հիմնակառուցում» կատեգորիան, դրա նշանակությունը՝ որպես իրավագոյացման բազային գործիքային տարր և շինարարական նյութ իրավունքի՝ որպես համակարգի գործառնական դրսևորման բնագավառում: Եվ այս առումով «Հիմնակառուցումը» պետք է դիտարկել ոչ միայն որպես վերլուծական ակտ, այլ արդեն նաև իրավական ակտ: Այս առումով «Հիմնակառուցումը» հանդես է գալիս համապատասխանաբար որպես սիստեմատեխնիկական ազդեցատ, որը իրացնում է համակարգագոյացման տեխնոլոգիական գործընթացը վերլուծության և իրավունքի (վերլուծական իրավունք) սինթեզում: Ուստի «Հիմնակառուցումը» գուտ փաստի արձանագրումը չէ:

Առանձին վերցրած պետականության մասշտաբում դիտարկելիս այս պոստուլատը ուժի մեջ է մտնում ժողովրդի կամահայտության միջոցով: Այստեղ ժողովուրդը հանդես է գալիս որպես հասարակության էկզիստենցիալ համակարգի հայեցակարգային մոդելը հաստատող իմանենտ իրավունքի կրող: Այդ մոդելը միանշանակ ձևականացման մակարդակում լիարժեքորեն առարկայական նկարագրում և բացահայտում է արժեհամակարգը՝ որպես իրավական ամրագրման օբյեկտ, որի հիման վրա պետք է մշակվի արդեն էկզիստենցիալ համակարգի գործառնական մոդելը՝ գործի դնելով իրավական տարածությունը, որում պետք է տեղավորվեն ինչպես հասարակությունը, այնպես էլ վերջինիս կողմից հիմնադրվող պետությունը

(իր գործառնական առաքելության և լիագորությունների իրավաբանական ամրագրմամբ), ինչպես նաև համալիր հասարակական գործընթացների իրավական կարգավորման համակարգը:

Սա իրավագոյացման առաջին սահմանադրական ակտն է, որի արդյունքում ձևավորվում է իրավական տարածությունը, որը իրացնում է կառավարելի էկզիստենցիայի կարգավորվածությունը արժեքների կոորդինատների համակարգում՝ նրանում զետեղելով հասարակությունը՝ դրանով իսկ ձեռք բերելով իրավական լեգիտիմություն: Այսպիսով՝ սահմանվում է Հեգելյան «իրավունքի և ոչ իրավունքի»<sup>1</sup> շեմը, և տեղի է ունենում իրավունքի բովանդակային գործողության տարածության գոյացումը:

Սա ամենաառանցքային ասպեկտն է, որի վրա կառուցվում է երկրորդ պոստուլատը:

Մարդկությունը պետք է ունենա կամք և գործառնական ունակություն կառուցելու իր էկզիստենցիալ համակարգը՝ որպես համալիր տեխնոլոգիական գործընթաց, որն իր մեջ ներառում է բոլոր ենթահամակարգերի կառուցումը, որոնց համակարգային փոխգործակցության արդյունքում ապահովվում է համաշխարհային հանրության ներդաշնակ ու հավասարակշռված գործառնական էկզիստենցիան ինչպես վերպետական ու վերազգային, այնպես էլ ներպետական և ազգային մակարդակներում:

Այս պոստուլատի ընդունումը նշանակում է, որ մարդկությունը, արդեն ունենալով համարժեք իրավագիտակցություն և ինքնագիտակցություն՝ նույնականացնելու իրեն որպես բանական գոյի (բարձր կազմակերպված բանականության կրողի բնական իմանենտ իրավասուբյեկտություն), ճանաչելով համակարգային մակարդակում իր էկզիստենցիայի կառավարման անհրաժեշտությունն ու օբյեկտիվ բնույթը, որպես ֆունկցիոնալ-ակտիվ արարող, ստեղծագործող, պարտականություն է ստանձնում կառուցելու էկզիստենցիայի համակարգ ֆունկցիոնալի իրավասուբյեկտության ձևաչափում:

Սա իրավագոյացման երկրորդ սահմանադրական ակտն է, որում «Մարդկություն» և «համաշխարհային հանրություն» իրավական օբյեկտները, ունենալով կյանքի և գոյատևման սահմանադրա-

---

<sup>1</sup> St' u Георг Вилгельм Фридрих Гегель, *Философия права*, Академия наук СССР, Институт Философии, издательство “Мысль”, Москва, 1990:

կան իրավունք, արդեն որպես ֆունկցիոնալներ, ծանրաբեռնվում են իրենց ճակատագրի և կենսապահովման համար պատասխանատվությամբ դրանով իսկ ավարտելով լիարժեք իրավասուբյեկտության ակտը: Այդպիսով տեղի է ունենում իրավունքի ֆունկցիոնալ գործողության տարածականագոյացումը: Այսինքն՝ տեղի է ունենում իրավունքի օնտոգենեզ՝ որպես իրավունքների և պարտականությունների սինթեզ միասնական ամբողջում, որի արդյունքում գործառնականորեն իրացվում է իրավագոյացումը, քանի որ արդեն առկա է ինչպես իրավունքի կառուցվածքը, այնպես էլ դրա կրողը, որի դերում հանդես է գալիս Մուբյեկտը: Այդպիսով համակարգագոյացումը ձեռք է բերում իրավական բնույթ, իրավական օբյեկտի հատկություն, համապատասխանաբար և իրավական բովանդակություն պարտավորվածության, կարգավորվածության և կառավարելիության կազմվածքով ստեղծվող համակարգի շրջանակներում: Ինչպես նաև սիստեմատեխնիկան հանդես է գալիս որպես իրավական օբյեկտ՝ ֆունկցիոնալի՝ համակարգագոյացման տեխնոլոգիական իրականացման բովանդակային առաքելությամբ:

Նման դրվածքում դիտարկվում է նաև իրավագոյացման երրորդ սահմանադրական ակտը, որը եզրափակելով իրավագենեզի ամբողջականության սիստեմատեխնիկական կառուցվածքը, գործի է դնում իրավունքի օպերացիոն գործողության տարածությունը՝ դրանում տեղադրելով պետությունը՝ որպես իրավական օբյեկտ տեխնիկական ընթացակարգային մակարդակում՝ հիմնական օրենքի ընդունման իրավաբանական կանոնակարգի շրջանակներում:

Իրավունքի համակարգի կառուցման նման սիստեմատեխնիկայի արդյունքում ընդգծվում են այն սահմանադրական օբյեկտները, որոնք իրավունքի և պետության կառույցի համակարգագոյացման մեջ ունեն բարձրագույն իրավական կշիռ, և սահմանվում է նորմատիվ ակտերի աստիճանակարգի ու ներդրվածության համակարգը, որոնք գործի են դնում համալիր հասարակական գործընթացի իրավական կարգավորումը իրավունքի սահմանադրական գործողության գործառնական կանոնակարգի և մետրիկայի մեջ՝ դրանով մեկնարկելով սահմանադրաիրավական կարգավորումը օպերացիոն մակարդակում:

Ըստ էության իրավագոյացման սիստեմատեխնիկան ձևաչափ է, որի համաձայն՝ իրավագենեզն ու պետականագոյացման շրջանակներում իրավական կարգավորման համակարգագոյացումը ապահովում են իրավունքի գործողության սահմանադրական ամբողջականությունը՝ բացառելով, չթույլատրելով և կանխարգելելով կամ վատագույն դեպքում լուծելով համակարգային հակամարտությունները իրավունքի լեգիտիմության խելամիտ և վերլուծական մետրիկայում:

Իրավունքի գերակայության սկզբունքի իրավական բովանդակության ընկալումը՝ որպես իրավական պետության և քաղաքացիական հասարակության կարգավիճակի ապահովման հիմնական պայման, կանխորոշվում է իրավական համակարգի ներսում իրավունքի գործողության բոլոր մակարդակներում համակարգային հակամարտություններ չթույլատրելու իրավագիտակցությամբ:

Նման մեթոդաբանական մոտեցումը ակնհայտորեն կարելի է կիրառել ռեկուրսիվորեն հավաքական գոյի ձևի և դրսևորման աստիճանակարգի ցանկացած հատվածում՝ խնդիր դնելով սահմանելու յուրաքանչյուր կոնկրետ մակարդակի համար սահմանադրաիրավական կարգավորման սիստեմատեխնիկան: Այդ մակարդակներն են.

- Մարդկություն,
- Քաղաքակրթություն,
- Ժողովուրդ,
- Ազգ, ազգություն,
- Պետական կոնգլոմերացիաներ, կայսրություններից մինչև միութենական, դաշնային, ծրագրային, նպատակային կազմավորումներ, ունիտար պետական կազմավորումներ,
  - Բիզնես կոնգլոմերացիաներ՝ տրանսազգայինից մինչև անհատ ձեռնարկատերերը,
  - Հասարակական միավորումներ ու շարժումներ,
  - Սոցիալական կազմավորումներ՝ տոհմացեղային, ընտանեկան, ակումբային շահերով և այլն,
  - Մարդը, որպես մասնավոր գոյի իրավասուբյեկտության կրող, որը եզրափակում է համակարգագոյացման այդ աստիճանա-

կարգը, համարվում է վերը նշված կոլեկտիվ գոյի իրացման ձևերի աստիճանների սուբստանցիալ հիմքը:

Այս պարագայում ակնհայտ է, որ Իրավունքի համակարգի կամ իրավունքի գործողության շրջանակներում իրավական տարածությունը, իրավական ամրագրումը և իրավաստեղծագործությունը ունեն փոխկապակցվածության և ներդրվածության բնույթ վերը նշված աստիճանակարգին համապատասխան, որում կենտրոնական իրավական օբյեկտի դերում հանդես է գալիս մարդը:

Կոլեկտիվ գոյի աստիճանակարգի յուրաքանչյուր աստիճանում իրավական բովանդակությունը չի կարող դիտարկվել Մարդու բովանդակային կոնստրուկտիվի ամբողջականությունից դուրս, ինչպես նաև մարդու իրավական բովանդակությունը չի կարելի սահմանափակել իրավասուբյեկտության նեղ միջանցքով մասնավոր գոյի իրավագոյացման շրջանակներում:

Առանց իրավական ամրագրման օբյեկտի բովանդակության բացահայտման չի կարող կատարվել իրավական ամրագրում այդ ամրագրման առարկայի բացակայության պարագայում, այսինքն՝ օբյեկտի էությունը չի կարող բացակայել կամ լինել անորոշ և ոչ միանշանակ, քանի որ իրավական ամրագրումը պետք է միանշանակորեն և որոշակիորեն ապահովի հենց օբյեկտի ընտրված կոնստրուկցիայի էության համապարտադիրությունը՝ որպես բազային ճշմարիտ՝ հաջորդականորեն չթույլատրելով դրա իրավական բովանդակության մեջ բազմազանությունը նորմատիվ կոնստրուկտիվի մեկնաբանության միջոցով (օրենքի կամ այլ ենթաօրենսդրական ակտի միջոցով):

Այս առումով սահմանադրական իրավագոյացման սիստեմատիվության իրավական ամրագրման օբյեկտի դերում ընտրում է ոչ թե կոլեկտիվ գոյի աստիճանակարգի առանձին դրվագներ, այլ կոլեկտիվ գոյի աստիճանակարգի ամբողջ ծառը՝ որպես մասնական ամբողջ:

Այս պարագայում իրավունքի գործողության հայեցակարգային տարածությունում լուծվում է ևս մեկ՝ նավիգացիայի առանցքային մեթոդաբանական հիմնախնդիր. իրավագենեզի սուբստանցիալ մակարդակը կանխորոշող բազային համակարգագոյացնող օբյեկտից, որը հանդիսանում է մարդը, վերընթաց մինչև կոլեկտիվ գոյի աստի-

ճանակարգի օբյեկտներ, որոնց բարձրագույն մակարդակը համարվում է մարդկությունը՝ որպես իրավական օբյեկտ, որի իրավական բովանդակությունը կանխորոշվում է կոլեկտիվ գոյի աստիճանակարգի բոլոր օբյեկտների վերջնական սինթեզով:

Ինչպես նաև հնարավոր է դառնում նավիգացիան իրավունքի օպերացիոն գործողության տարածությունում, որում տեղի է ունենում օպերացիոն իրավակիրառման գործառնական իրացման վայրընթացը արդեն սահմանադրաիրավական կարգավորման ռեժիմում, այսինքն՝ կոլեկտիվ գոյի աստիճանակարգի յուրաքանչյուր աստիճանի իրավակարգավորումը բխում է աստիճանակարգում առկա վերադաս օբյեկտի իրավական տարածությունից:

Մա նշանակում է, որ ցանկացած նորմատիվ ակտ պետք է ունենա սահմանադրությունից բխող հետագիծ: Նման սխտեմատեխնիկան թույլ է տալիս բացառել իրավունքի համակարգային հակամարտությունները բովանդակային մակարդակում օրենսդրական համակարգի համակարգային սինխրոնիզացման միջոցով, որի ցանկացած նորմատիվ ակտը պետք է արտացոլի մարդու՝ որպես ժողովրդի ներկայացուցչի, հասարակության անդամի, քաղաքացու, պետության շրջանակներում համալիր հասարակական գործընթացների իրականացման իրավական բովանդակությունը:

Կոլեկտիվ գոյի շրջանակներում Մարդու գոյության սկզբունքի գիտակցումը պետք միտված լինի նրան, որ յուրաքանչյուր մարդ ունի կյանքի իրավունք: Համապատասխանաբար, պետությունն ունի պարտականություն՝ ապահովելու քաղաքացիների կյանքի անձեռնմխելիությունը՝ որպես վերջիններիս բազային և առաջնային իրավունք: Առանց նման գիտակցության իրավաբանական իրավասության հասարակության իրավագիտակցության ինստիտուտը կլինի ոչ լիարժեք քաղաքացիների կողմից գիտակցական մակարդակում իրենց իրավունքների ու պարտականությունների չընկալման ռեցիդիվով:

Մասնավորապես այդ ասպեկտն էլ համարվում է անկատարության և երբեմն նաև անկոնֆլիկտ իրավական կարգավորման համարժեք համակարգի ստեղծման անհնարինության պատճառական մակարդակը, օրինակ՝ միջազգային իրավունքի համակարգի ճգնաժամը, երկմակարդակ սահմանադրության գործառնավորումը վեր-

ազգային, դաշնային մակարդակներում և իրավունքի գործողությունը ինքնավարության մակարդակում՝ ինքնիշխանության այս կամ այն մոդելով:

Միաժամանակ մեթոդաբանական մոտեցումն ընտրված է իրավունքի՝ որպես համակարգային երևույթի, համակարգի և համակարգայնության՝ որպես իրավագենեզի սուբստանցիալ հիմքի, սիստեմատեխնիկայի՝ որպես իրավունքի համակարգի և պետության կառույցի կառուցման գործառնական ունակության, սահմանադրականության՝ որպես իրավական ամրագրման համակարգի, որն ապահովում է իրավունքի համակարգային ամբողջականությունը պետության զենեզիսի բոլոր փուլերում, բովանդակային բնույթի ֆեմոնենոլոգիական սինթեզի նպատակով:

***Որպես ֆեմոնենոլոգիական սինթեզի հետևանք, սահմանադրականությունը հանդես է գալիս որպես պետական կառույցի պատասխանատու իրավագոյացման մեթոդաբանական սկզբունք և համալիր հասարակական գործընթացների իրավական կարգավորման համակարգագոյացման ունակություն՝ իրավական կարգավորման համակարգում համակարգային հակամարտությունների բացառման սիստեմատեխնիկական սկզբունքով:***

Այս պարագայում սահմանադրականությունը հանդես է գալիս որպես իրավունքի լեգիտիմացման համակարգ՝ իր ելակետային բովանդակային գործառնական առաքելությամբ և դրսևորմամբ, իրավունքի համակարգային ամբողջականության մետրիկայի միջոցով, որի կորուստը նրան դարձնում է ոչ իրավունք:

Ինչպես երևում է, սահմանադրականության ընկալման պատկերացման մեջ վերոնշյալ սպեկտրից դուրս ցանկացած պարզեցում անխուսափելիորեն կհանգեցնի իրավունքի էության ընկալման անունակության ընդհանրապես և սահմանադրականության էության մասնավորապես, որի արդյունքում սահմանադրականությունը կդիտարկվի որպես սահմանադրության ընդունման տեխնիկական ակտ, որը, որպես կանոն, տեղի է ունենում այլ սահմանադրությունների տեքստերից արտագրելու և սուբյեկտիվ իրավասության (որպես կանոն, ոչ իրավասու պրոֆեսիոնալների կամ ոչ պրոֆեսիոնալների կողմից) շրջանակներում խմբագրելու միջոցով, որը երաշխավորում է իրավունքի գործողության դեֆորմացման ռեցիդիվները



սահմանադրաիրավական կարգավորման մակարդակից մինչև իրավակիրառ բնույթի ընթացակարգերը:

Բացասական պատասխանը, այսինքն՝ իրավական պոստուլատի չընդունումը, գործի է դնում անհամակարգայնության թույլատրելիությունը, որի արդյունքում հնարավոր չի դառնում գոյատևման ներդաշնակ ու հավասարակշռված էկզիստենցիալ համակարգի կառուցումը, կամ նեղացվում է համակարգագոյացման դրվածքը համաշխարհային հանրության այն անդամների շահերի իրավիճակային պայմանավորվածությունների ձևաչափում, որոնց դիրքորոշումները հնարավոր չէ անտեսել ուժի իրավունքի տեսանկյունից: Այս դրվածքի պայմաններում առաջանում է իրավունքի համակարգագոյացման համակարգային հակամարտություն, որում հնարավոր չի լինում կառուցել իրավունքի համակարգ, որն ապահովի իրավունքի գերակայության սահմանադրական սկզբունքը, և որի պայմաններում իրավագոյացման սուբստանցիալ հյուսվածքները փոխարինվում են վարքագծի կանոնագոյացմամբ, որը դուրս է լեզիտիմության իրավական մետրիկայից, փոխարինելով իրավական իմպերատիվը (սահմանադրական իրավական լեզիտիմության օբյեկտիվ բնույթը) որոշում կայացնող ուժային խմբի բռնապետական թելադրանքով (ոչ իրավական լեզիտիմության ներսուբյեկտային բնույթը):

«Մարդկություն» և «համաշխարհային հանրություն» եզրույթներին համակողմանիությամբ և մեծածավալությամբ հանդերձ՝ իրավագիտության տեսանկյունից, որը պարտավոր է դիտարկել դրանք որպես իրավունքի օբյեկտներ, դրանք չեն կարող մնալ «պետությունների ներսուբյեկտային ընկալման» հարթության մեջ և ակնհայտ է, որ պետք է ձևականորեն մոդելավորվեն սահմանադրական ունիվերսումի վերլուծական ձևաչափում, որը սահմանում է բովանդակային և գործառնական միանշանակությունը, առանց որի «համաշխարհային հանրություն» հասկացության ընդհանրական ընկալումը հենց համաշխարհային հանրությանը կդարձնի առնվազն անկարող: Արդյունքում ներկա ժամանակահատվածում մենք դեմ առ դեմ մոլորակային մակարդակում բախվում ենք գլոբալ համակարգային հակամարտության մարտահրավերին: Քանզի սահմանադրական մակարդակում իրավական ինքնանույնականացման բացակայությունը համալրվում է «գերտերության» թելադրանքի սկզբունքով, որը

հիմնվում է ձևական հավաքական կոնսենսուսի վրա, որը ձեռք է բերվում համաշխարհային հանրության անդամների արդեն սահմանված սցենարը արտաքուստ ոչ հրապարակային պարտադրելու միջոցով՝ հենված լինելով «բացառիկության ինքնահռչակ իրավունքի» վրա:

Այս պարագայում կենտրոնական հիմնախնդիրը համարվում է «Իրավունքի համակարգ», «կոնվենցիոնալ իրավունքի տարածականություն» և «Սահմանադրական իրավունք» կատեգորիաների ընկալման անորոշությունը: Խնդիրն այն է, որ դրանք բովանդակային մակարդակում նույնական չեն և անհամատեղելի են իրավունքի գործողության գործարկման գործառնական համակարգի կառուցման սխտեմատիկնիկայում:

Իրավունքի համակարգ կառուցելիս ամենաառանցքային հարցը համարվում է այնպիսի կոորդինատների համակարգի պրոեկտավորումը, որում իրավունքի գերակայության սկզբունքը (իրավունքի ուժ) ոչ միայն համարվում է հնարավոր, այլև օբյեկտիվ վերլուծական ձևականացման հիման վրա ամրագրվում է սահմանադրական մակարդակով՝ բացառելով իրավունքի դրսևորման կախվածությունը ուժերի աշխարհաքաղաքական դասավորվածությունից, որոնք ուղղված են ենթակայության աստիճանակարգով ազգային շահերի ուրվագծմանը:

Իրավական համակարգի նման սխտեմատիկնիկայի արդյունքում իրավունքի գործողությունը գործի է դրվում ակտիվ իրավասուբյեկտության պարադիգմայի ձևաչափում: Այս պարագայում ընդունվում է պետության՝ որպես ակտիվ գործող սուբյեկտի հանդես գալու թույլատրությունը, որը հետապնդում է իր սեփական շահերը, որոնք հակադրվում են և փոխադարձաբար բացառում են պետականության մոդելը՝ հիմնված քաղաքական-փիլիսոփայական հայեցակարգի վրա, որի համաձայն՝ «պետությունը «պասիվ գործիք է», որը ծառայում է բացառապես հասարակության շահերին ամբողջությամբ:

Այս տարբեր հայեցակարգերի իրավական բովանդակությունը տարբեր է և անհամադրելի, որոնցում սահմանադրական էությունն ու բովանդակությունը տարբեր են: Պետության սուբյեկտության ակտիվ մոդելի դեպքում սահմանադրաիրավական կարգավորումը իր մեջ կրում է եզրութային հայեցակարգային հակամարտություն, որը

վերացնում է իրավունքի էությունը և փոխարինում է այն համապարտադիր կանոններով՝ փոխարինելով իրավագոյացումը կանոնագոյացմամբ, պարտավորության ինստիտուտը փոխարինում է հարկադրական կանոնակիրառմամբ: Պետության օպերացիոն գործառնավորման տեսանկյունից դա կարող է լինել աննկատ, քանի որ իրավունքի դրսևորման իրավակիրառ մակարդակը «իրավունք չունի» քննարկել կամ սահմանել արդարադատության արդարության չափանիշները, որպես ֆունկցիոնալ՝ իր գործադիր բնույթի բերումով, պարտավոր է պահպանել «համապարտադիր վարքագծի կանոնները»:

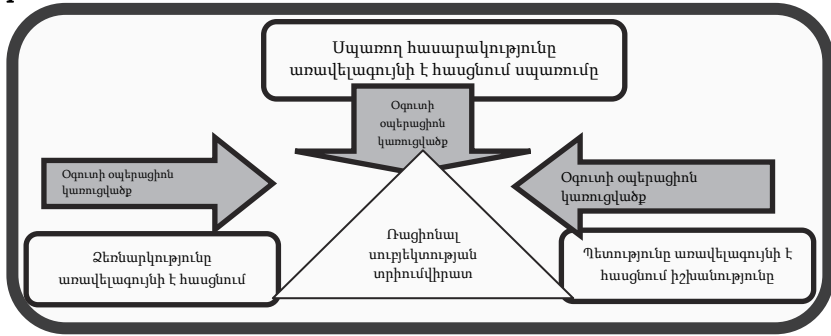
Արդյունքում նշմարվում է պետականագոյացման համակարգային հակամարտություն, որը կայանում է նրանում, որ պետականության մեթոդաբանական բազիսը, պետության գործառնավորման օպերացիոն բազիսը, որը դիտարկվում են քաղաքական փիլիսոփայությունից դուրս, նեղացվում է տնտեսագետների մոտեցման շրջանակներում, որոնք պետությունը դիտարկում են որպես բիզնես սուբյեկտ, որպես ունիվերսալ կոնստրուկտիվ, միայն պետության դեպքում է, որ վերջինս ձգտում է առավելագույնի հասցնել ոչ թե շահույթը, այլ իշխանական լիազորությունների ծավալը՝ դրանք օգտագործելով սեփական վերջնական նպատակներին հասնելու համար, ինչպիսին որ նրանք լինեն:

Նման համակարգային հակամարտության պայմաններում ձևավորվում է համակարգային ռեցիդիվ:

Ամեն ինչ դիտարկվում է օգուտի հարթության մեջ: Պետության դիսֆունկցիան հանդես է գալիս որպես իրավական էության փոխարինման արդյունք, որտեղ էկոնոմիկան չի բխում պետականության աստիճանակարգային կառուցվածքից, որպես հասարակական կառուցվածքի համակարգի, այլ ընդհակառակը, պետությունը հանդես է գալիս որպես օգուտի տնտեսական կոնստրուկտիվի մասնավոր դեպք: Պետության էության նման գաղափարախոսական իրավասահմանման արդյունքում, որպես պարտավորության անվիճելի և առաջնային սահմանադրական առարկա, այդ աստիճանակարգը փոխարինվում է հասարակության և պետության միջև առևտրով, որոնք ունեն օգուտի տարբեր ոլորտներ:

**Ստորև ներկայացնում ենք իրավունքի գործառնական գործողության սխեմատիկ կոնստրուկտիվը «ռացիոնալ ընտրության պա-**

**րադիզմայում», պետության քաղաքական դինամիկայի շրջանակներում:**



Նման դասավորվածությամբ «պետության հիմնական գործիքը համարվում է այս կամ այն խմբի հպատակների սատարման գրավումը նրանց օգտին ուրիշներից զավթած հարստության վերաբաշխման» միջոցով . . .

Այս պարագայում պետությունը պարփակվում է քաղաքական իշխանության ներքին բնույթի մեջ՝ ունենալով կենտրոնական նպատակ և խնդիր՝ ցանկացած միջոցով փոփոխվող հանգամանքների պայմաններում ապահովել իշխանության համակարգի հավերժությունն ու անխափանությունը, սահմանելով այն ուղին, որով զարգանում են կառավարման ձևերը, այլ ոչ թե ուղին է սահմանվում այդ ձևերով: Սա սահմանադրականության համակարգային հակամարտության թաքնված ռեցիդիվ է, երբ սահմանադրությունը գրվում է կամ փոփոխվում է հարմարավետ կառավարման ձևի համար, այլ ոչ հակառակը, որ կառավարման ձևը և հասարակական համալիր գործընթացների կառավարման համակարգը բխեցվում են պարտավորության (долженствование) սահմանադրական կարկասից, որը իրացնում է հասարակության արժեքների համակարգը՝ պետական շահերի իրավական մետրիկայով (պոզիտիվիզմի կոնֆլիկտաբանական բնույթը):

Պետության և հասարակության շահերի միջև անհավասարակշռությունը հնարավոր չէ լուծել առանց լեգիտիմության իրավական մետրիկայի, որը որոշում և ուրվագծում է իրավական թույլատրելիության սահմանները (շահերը որպես այդպիսիք), որն էլ իր հերթին կարող է դուրս բերվել պետության շահերի իրավական բովան-

դակության և հասարակության շահերի իրավական բովանդակության կոնստրուկտիվներից:

Անհավասարակշռության նշմարման հնարավորության բացակայությունը դեռևս չի նշանակում, որ այդ անհավասարակշռությունը կանհետանա և չի լինի, թեպետ իրավական առումով ոչ ոք ձևականորեն այն չի էլ կարող ապացուցել սահմանադրական ձևաչափի բացակայության պարագայում, որի հիման վրա հնարավոր կլինե՞ր անցկացնել սահմանադրական մշտադիտարկում: Սա ուղղակիորեն վերաբերում է վերը նշված սահմանադրական օբյեկտներին ինչպես իրավական բովանդակության կոնստրուկտիվի առումով, այնպես էլ դրանից բխող իրավակիրառ ձևաչափի առումով, որը հնարավորություն է տալիս պրակտիկայում գնահատական տալու անհավասարակշռությանը և իրականացնելու սահմանադրական մշտադիտարկում պետության և հասարակության շահերի բախումները կանխարգելելու առումով, քանզի հակամարտության առկայությունն արդեն իրենից ներկայացնում է սահմանադրականության, քաղաքացիական իրավական հասարակության սկզբունքի վերացում և այս կամ այն ձևով Սահմանադրության խախտում:

Ուստի իրավագիտության տրամաբանական հարթակը տեսականորեն թույլատրում է նման հակամարտության առկայությունը՝ որպես «իրերի բնական վիճակ» պետության զարգացման դինամիկայի պայմաններում և համապատասխանաբար պետություն-հասարակություն հարաբերություններում նոր հանգամանքների ի հայտ գալով: Ավելին, այդ ամենը բնական և օրինաչափ չէ և բացառում է սահմանադրականությունը, որի խնդիրն է սահմանել պետականության բազիսի անփոփոխելիությունը (արժեհամակարգի և կառավարման ձևի սահմանադրական կոնստրուկտիվը, որն ապահովում է այդ արժեքների համակարգի ամբողջականությունն ու անձեռնմխելիությունը) և իրավական համակարգը, որը ապահովում է այդ պետականության իրավական ամրագրումը և իրավաբանական ուղեկցումը արդեն օպերացիոն գործառնական մակարդակում:

Այս պարագայում սահմանադրականության էությունը անորոշ է դառնում հասարակության քաղաքացիական իրավասությանը համաչափ՝ երբեմն իջնելով մինչև կենցաղային մտածողության մակարդակ, ձևավորելով անկարողություն՝ հասկանալու սահմանադրական բազիսի փոփոխության իրավական բովանդակության և կար-

գավիճակի տարբերությունը և այն հանգամանքները, որոնք փոխգործակցության կոնֆիգուրացիայի փոփոխության ուժով պահանջում են իրավական ամրագրում համալիր հասարակական գործընթացի շրջանակներում, որոնք նոր հանգամանքների (որոնց իրավական բովանդակությունը չպետք է դուրս գա սահմանադրական բազիսի շրջանակներից) բերումով պահանջում են կատարելագործում և լրացուցիչ իրավական ամրագրում:

Սա իրավական վերլուծության որակի համարժեքության համար պատասխանատվության առանցքային հիմնահարցն է, որն ի վիճակի է հասկանալ իրավունքի էությունն ընդհանրապես և սահմանադրականության իրավական բովանդակությունը, որպեսզի «ակնածանքով» վերաբերի իրավունքի գենեզիսի, հասարակության, պետության, պետականության ինստիտուտի ամրագրման իրավագոյացման և պետության իրավասուբյեկտության գործառնական նախագծման հիմքերին վերաբերող ցանկացած հարցի: Սահմանադրությունը ընթացիկ իրավիճակի ներքո չի կարող գրվել: Սահմանադրականության որպես պետականության իրավական ամրագրման դիսցիպլինի գաղափարը չի կարող հիմնվել կարճաժամկետ կամ նույնիսկ միջնաժամկետ հանգամանքների իրավաստեղծագործության վրա, սակայն օբյեկտը սահմանադրական օրինաստեղծագործության կարգավիճակ ձեռք է բերում միայն այն դեպքում, եթե ունենում է համակարգաստեղծ ֆունկցիոնալություն, այսինքն՝ բովանդակային և, մասնավորապես, նրա իրավական բովանդակության կազմվածքի առումով ունենում է ոչ միայն երկարաժամկետ ֆունկցիոնալության բնույթ, այլև, որպես բազային օբյեկտ, անփոփոխելիության իմանենտ կարգավիճակ, որից կախված է համակարգային ամբողջականությունը: Մասնավորապես պետությունը չունի բարձրագույն իշխանության իմանենտ իրավունք, այն պատկանում է բացառապես ժողովրդին-հասարակությանը (հասարակության իրավական բովանդակությունը): Այս պարագայում իրավունքի համակարգի կառուցման համակարգային ճարտարաբանությունը սկզբունքորեն չի ապահովում իրավագոյացման առաջին և երկրորդ սահմանադրական ակտերը՝ պարփակվելով ընդամենը իրավունքի գործողության օպերացիոն տարածության մեջ ձևական առումով սահմանադրության ակտի ընդունմամբ՝ որպես տեխնիկական ընթացակարգ:

## СИСТЕМАТЕХНИКА КОНСТИТУЦИОНАЛИЗМА

Вардан Айвазян

*Начальник отдела юридического обеспечения  
специальной следственной службы РА,  
доцент кафедры конституционного права ЕГУ,  
кандидат юридических наук*

В рамках комплексного исследования Генезиса Системных Конфликтов в Конституционно-правовом регулировании, нами был издан ряд статей, нацеленных на систематизацию методологического инструментария в рамках зарождающейся новой научной дисциплины «Правовая конфликтология». Настоящая статья является логическим дополнением тематических аналитических блоков, раскрытых в ранее опубликованных статьях.

## SYSTEM ENGINEERING OF THE CONSTITUTIONALISM

Vardan Ayvazyan,

*Head of the Legal Provision Department of Special Investigation Service of RA,  
Docent at the YSU of Chair of Constitutional Law, Candidate of Legal Sciences*

As part of a comprehensive study of the Genesis of Systemic Conflicts in Constitutional Legal Regulation, we published a number of articles aimed at systematizing methodological tools within the emerging new scientific discipline "Legal Conflictology." This article is a logical addition to the thematic analytical blocks separately disclosed in these articles.

**Բանալի բառեր** – սահմանադրականություն, համաշխարհային ճգնաժամ, սիստեմատեխնիկա, սահմանադրաիրավական կարգավորում, իրավական հակամարտաբանություն, համակարգային հակամարտություն, համաշխարհային հանրություն, մարդկություն

**Ключевые слова:** конституционализм, мировой кризис, системотехника, конституционно-правовое регулирование, правовая конфликтология, системные конфликты, мировое сообщество, человечество

**Key words:** constitutionalism, world crisis, system engineering, constitutional-legal regulation, law conflictology, systemic conflicts, global community, humanity